

УДК 378.147:811

CASE STUDY НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Іванова О.В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Досліджено питання формування критичного мислення, що має забезпечити високий рівень ефективного засвоєння інформації студентами-філологами, розвиток їх відповідних навичок і вмінь. Запропоновано методіку розвитку критичного мислення студентів філологічних спеціальностей шляхом застосування методіки кейс-навчання англійської мови. Описано методологію застосування кейс-навчання: сутність, практична цінність, цілі. Наведено приклади практичного застосування цієї методіки на заняттях з англійської мови. Перевірено ефективність цієї методіки й доведено її результативність.

Ключові слова: критичне мислення, студент-філолог, кейс-навчання, заняття, англійська мова.

Постановка проблеми. Навчання студентів за Болонською системою й входження України в світовий освітній простір вимагають реалізації основних принципів організації й функціонування системи вищої освіти, зокрема демократизму, гуманізму, відкритості й мобільності, що дасть змогу розвивати в них не лише загальний світогляд, систему їхніх професійних знань, а й сприятиме становленню студентів як особистостей із високорозвиненою інтелектуальною складовою, сформованою здатністю до критичного мислення та виробленою системою цінностей і поглядів.

У Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти наголошується, що принциповою рисою сучасного вивчення іноземних мов є не просто їхнє формальне вивчення, а навчання як інтеграція особистого й професійного досвіду з метою розвитку майстерності спілкування [2].

У розвитку сучасної України, її інтеграції у світові процеси особливого значення набуває проблема підготовки філологів – фахівців з іноземних мов, здатних формувати власні погляди на суспільну реальність і відповідні підходи до успішного вирішення професійних завдань. Формування такої позиції зумовлено наявністю в студентів-філологів критичного мислення, на засадах якого навчання іноземної мови, зокрема англійської, є запорукою професійного становлення особистості в мінливих умовах суспільної й професійної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування критичного мислення присвячені наукові доробки багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких С. Омеляненко, М. Ліпман, Д. Халперн, М. Красовицький та ін. Технологію застосування критичного мислення на заняттях із англійської мови розробляли О. Тарасова й О. Федотовська, які стверджують, що формуванню критичного мислення студентів сприяє вироблення навичок і вмінь суспільної взаємодії, налагодження співпраці між суб'єктами процесу навчання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, у теорії й практиці підготовки майбутніх викладачів англійської мови відсутня науково обґрунтована система спеціальних завдань, що спрямована на формування їх критичного мислення як фактора підготовки до іншомовної комунікації й ведення аргументованої дискусії. Саме тому предметом нашого до-

слідження ми обрали метод кейсу, що допоможе у вирішенні методичних проблем.

Мета дослідження – обґрунтувати умови формування критичного мислення майбутніх філологів засобами кейс-завдань з англійської мови та апробувати їх ефективність.

Виклад основного матеріалу. Ініціювання і стимулювання студентів до осмисленого й умовитованого навчання: активізація допитливості й пізнання, акцентуація цінності індивідуальної свободи і відповідальності, підтримка й конструктивна критика у процесі оцінювання, прагнення дотриматися власних інтересів, відстоювання власних суджень, зважаючи на окреслену викладачем навчальну мету – визначаються як пріоритетні напрями едукативного процесу навчання іноземних мов [7, с. 19].

Відкритими залишаються теоретичні питання змісту поняття «критичного мислення», його ролі в процесі становлення соціально відповідальної особистості, а також проблеми практичної реалізації теоретичних засад формування критичного мислення особистості, розробки методіки кейс-завдань із метою подальшого її запровадження в процес вивчення англійської мови. Актуальним є питання формування професійної компетентності майбутніх філологів, їхньої культури. Організація навчально-виховного процесу з урахуванням зазначених вище положень має оптимізувати процес інтелектуального й морального розвитку людини. Це обґрунтовується тим, що «на сучасному етапі суспільству потрібна самостійна, самодостатня особистість, яка вміє мислити критично, бачити й творчо розв'язувати конкретні проблеми» [6, с. 103]. Саме тому процес розвитку критичного мислення студентів-філологів набув актуальності.

Критичне мислення – це вид мислення, спрямований на формулювання можливих суджень. Це також прикладне чи практичне мислення, в якому використовуються теоретичні знання з метою вироблення певних суджень і досягнення компромісів. Воно базується на певних критеріях і є самокерованим.

Критичне мислення залежить від ситуації та «не розглядає низки подій або дій за межами ситуації, і не приписує їм значень, що б відрізнялися від значень у конкретній ситуації» [5, с. 3]. Таке мислення є самостійним, керованим певними критеріями, що дозволяє йому бути цілеспрямованим, а не хаотичним. Важливим компонентом

критичного мислення є врахування учасниками комунікації контексту спілкування [1, с. 4].

Сформованість навичок критичного мислення передбачає здатність особи аналізувати інформацію з позицій логіки й особистісного підходу з метою застосування отриманих результатів як до стандартних, так і до нестандартних ситуацій і проблем [8, с. 70].

Існують певні психологічні умови, що супроводжують процес навчання англійської мови студентів і позитивно впливають на розвиток критичного мислення, серед яких варто виділити наступні:

- Інформаційне вмотивування діяльності завдяки новизні навчального матеріалу. Новизна полягає в певних ідеях, проблемах, діях і завданнях, що потребують розв'язання.

- Завдяки постійній зміні компонентів процесу спілкування (предмета розмови, обставин, умов, завдань тощо) стає можливим розвинути у студентів-філологів здатність до швидкого реагування на постійні зміни в мовленнєвих ситуаціях. Іноземна мова дає студентам нові можливості ознайомлення з соціокультурними реаліями інших країн, розвиває в них навички швидко опрацьовувати й засвоювати нову різнопланову інформацію. При цьому важливо, щоб студенти сприймали інформацію як засіб для подальшого самостійного когнітивного пізнання, що й формуватиме процес критичного мислення.

- Переконаливість аргументації. Людина, яка мислить критично, усвідомлює, що існують ще й інші варіанти розв'язання певної проблеми, тому вона намагається довести, що обране нею рішення є релевантним, достатньо логічним і раціональним [1, с. 6].

Проблемність є важливим елементом процесу вивчення англійської мови з урахуванням необхідності формування критичного мислення. Коли студент усвідомлює проблемність завдання, то розв'язуючи його, він застосовує операції абстрактно-логічного мислення, а саме аналіз, синтез, систематизацію тощо. Якщо завдання не проблемне, то важко мотивувати студента до його виконання.

- Усвідомлення студентами власної позиції так, щоб вони піддавали сумніву як власну аргументацію, так і аргументи інших сторін навчального процесу. Відстоювання власної позиції та врахування позиції інших комунікантів дає змогу розвивати в студентів гнучкість критичного мислення й водночас сприяє самореалізації особистості, усвідомлення власної позиції.

- Розвиток пізнавальної активності та самостійності студентів також впливають на формування критичного мислення студентів-філологів й стимулюють їхню мовленнєво-розумову активність.

Усі ці психологічні умови розвитку критичного мислення студентів-філологів будуть активно розвиватися в умовах застосування інтерактивних методів вивчення іноземних мов, адже ключовою відмінністю інтерактивних методів навчання від традиційних є те, що вони сприяють активізації мислення студентів [3].

Однією з найпопулярніших методик навчання в Європі й США є Case Study методика, розроблена британськими науковцями М. Шевером, Ф. Едейем та К. Сйтс. Цій методиці відводиться

чільне місце у світовій практиці для вирішення сучасних проблем навчання, оскільки в її основі покладено концепції розвитку розумових здібностей особистості.

Сутність цієї методики полягає у використанні певних ситуацій (що називають «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або виконання певних послідовних завдань студентами.

Цінність кейс-навчання в тому, що воно водночас відображає й практичну проблему, і актуалізує певний комплекс знань, що необхідно засвоїти під час її вирішення, а також вдало поєднує навчальну, аналітичну й командну діяльність, що беззаперечно є ефективним і актуальним у реалізації сучасних освітніх завдань.

Неординарність цієї методики виявляється в розв'язанні притаманних лише їй завдань:

- Технологізація й оптимізація;
- Методологічне насичення;
- Застосування в навчанні різних типів і форм;
- Комплексно-компетентісний підхід.

Цілі, на які спрямовано використання кейс-навчання, залежать від конкретної ситуації, але обов'язково мають проблемне завдання, над яким працює невелика група студентів (інтеракція).

Психолого-педагогічні завдання кейс-навчання полягають у:

- набутті й розвитку навичок застосування теоретичного матеріалу для аналізу практичних проблем;
- формуванні навичок пошуку, відбору й оцінюванні інформації;
- навчанні формулювати запитання й формувати запити;
- формуванні вмінь розробляти багатоваріантні підходи до реалізації плану дій;
- набутті вмінь самостійно приймати рішення в умовах невизначеності;
- формуванні навичок всебічного аналізу ситуацій, прогнозуванні способів розвитку ситуацій;
- набутті умінь і навичок конструктивної критики [4].

Привабливість цього методу ще й у тому, що він допускає варіативність навчання. Проблемна ситуація може бути створена й висвітлена як одразу на початку вивчення нової теми у викладенні теоретичного матеріалу, так і з метою узагальнення та систематизації матеріалу й знань студентів.

Процес роботи над кейсом має такі етапи:

- 1) дослідження ситуації за запропонованою тематикою, що включає отримання теоретичних знань і самостійну роботу над матеріалом;
- 2) «мозковий штурм» у межах кожної підгрупи;
- 3) публічний виступ студента (представника підгрупи) із представленням і захистом запропонованого рішення;
- 4) обговорення, дискусія, підбиття підсумків, прийняття рішення, висновки.

Робота над кейсом має обов'язково включати роботу в аудиторії й самостійну роботу вдома, що дає змогу студентам осмислити напрацьований матеріал, вибрати необхідний для розв'язання проблеми, обґрунтувати свій вибір перед одногрупниками (представниками «робочої групи») і разом із ними обрати спільне рішення проблемної ситуації. Усі ці етапи безпосередньо пов'язані із формуванням і розвитком критичного мислен-

ня студента, виробленням навичок комунікації, умінь переконання і доведення власної думки, розвитком навичок командної роботи. Окрім того, така форма роботи розвиває креативність студентів, нестандартність мислення й уміння знаходити шляхи розв'язання проблемних питань.

Завдання кейсу є важливими чинниками формування навичок критичного осмислення дійсності та творчого вдосконалення студента. Вони спрямовані на особистісне зростання студента, що виявляється в набутті цінного практичного досвіду.

Виконуючи кейс-завдання, студенти інформаційно вмотивовані, оскільки мають новизну навчального матеріалу, висувають власні ідеї, вирішують проблемні завдання. Кейс-методика також дає змогу студентам швидко опрацювати матеріал й прагнути до самопізнання. На етапі відбору й аналізу матеріалу для виконання кейс-завдання відбувається розвиток пізнавальної активності й самостійності студентів, що мають безпосередній вплив на формування критичного мислення. Завдяки виступам із презентаційним матеріалом у майбутніх філологів розвиваються навички й уміння переконливості аргументації, адже їхнє завдання полягає в знаходженні шляхів розв'язання проблеми й переконанні опонентів у правильності вибору цих шляхів, релевантності свого рішення. Гнучкість критичного мислення формується на етапі відстоювання власної позиції щодо результатів роботи й урахування позиції інших учасників у процесі роботи над кейс-завданням.

Критичне мислення є нестандартним мисленням, а також фактором успішного розуміння студентами-філологами інших, особливо діаметрально протилежних за своєю суттю культур, де саме й потрібен такий неординарний підхід. Крім того, під час презентації матеріалу соціокультурного змісту в процесі вивчення англійської мови варто використовувати нові нестандартні підходи подачі нового, серед яких виділяють і кейс-завдання для формування критичного мислення майбутніх філологів.

Прикладом такого завдання для достеменно-го вивчення культур інших народів може бути розроблений кейс до вивчення теми «Words of wisdom» на занятті з практичного курсу іноземної мови (англійської):

Theme: WORDS OF WISDOM

Always and never are two words you should always remember and never to use!

Find the solution and answer the question:

How do quotations reflect general character of a nation and culture?

Let's formulate typical Ukrainians' features of character analyzing famous Ukrainian quotations

• **curiosity, observancy:** Як бачиш, так і маєш;

Вік живи – вік учись;

• **strong work ethic:** Без діла псується сила;

В умілого й долото ловить рибу; Слова полова, а праця – диво;

• **freedom-loving:** Хоч спина гола, та своя воля; З корита їли та у волі жили – ніякого горя не знали;

• **hospitality:** Любого гостя весною частують медком, а восени молочком;

• **optimism:** Як будемо живі, то будемо ситі; Не журися, та Богу помолися;

• **sense of humour and irony:** Чорнобрива як руде теля;

Add more features with the examples.

Tasks:

1. Analyze 60-100 famous people's quotations or proverbs of one of the proposed country (China, Great Britain, India, Turkey, USA, Japan, Poland, Germany, Thailand, Montenegro)

2. Explain in the form of a report your point of view on their understanding.

3. Make some conclusions about general character and culture of the nation you will have explored.

4. Do the presentation with some bright examples of the quotations, showing typical features of the country you have chosen.

5. Draw your favourite quotation which is your life motto and we will try to guess it at the next lesson.

Важливою є попередня ретельна підготовка до кейс-навчання, щоб кожен студент знав свою роль у кейсі й обсяг роботи, який він/вона має виконати. Не матиме практичної ефективності просто видане завдання кейсу без попередньої роботи над темою та надання теоретичних відомостей для подальшого виконання завдання. Викладач має окреслити проблематику дослідження, поетапно презентувати необхідний для виконання кейс-завдання матеріал, обговорити його зі студентами в деталях із наведенням прикладів, з'ясувати, чи всі студенти засвоїли і розуміють матеріал шляхом створення логічного ряду запитань щодо пізнавальної проблеми, чітко окреслити завдання із детальною інструкцією для кожної групи, запропонувати декілька шляхів розв'язання проблеми.

На занятті з практичного курсу іноземної мови (англійської) під час вивчення теми «NEWS» викладач у вигляді презентації надала студентам-філологам матеріал, що містив проблемні питання й пізнавальну інформацію щодо шляхів отримання новин (із переліком запитань для кожного студента щодо їхніх способів отримання новин), статистичні дані найбільш розповсюджених способів отримання новин; категорії новин і обговорення їх зі студентами із наведенням реальних життєвих прикладів; новітні дослідження щодо послідовності подачі новин, де було обговорено ефективність методу «bad news sandwich»; секції новин і статистичні дані їхнього процентного співвідношення. «Мозковий штурм» по ефективності й необхідності кожної з секцій та пропозиції студентів щодо створення нових рубрик.

Після обговорення матеріалу, ретельного вивчення усіх класифікацій і аналізу статистичних даних, студентам було запропоновано кейс-завдання із цієї теми:

1. Work in a group of two people. Choose your partner.

2. Choose the news programme (CNN, BBC, Breaking news, новини з 1+1, Факти на ICTV, etc.)

3. Choose the time of the day (eg. 7 p.m. or 7 a.m.)

3. Watch the news for a week and analyze the percentage of good/bad/neutral news

4. Calculate percentages

5. Build a graph
6. Make a conclusion from the data
7. Present your results in the form of a report and discuss them with the group
8. Make a conclusion
9. Propose the ways of value improvement.

Такий вид роботи передбачав взаємодію між студентами, а також студентами і викладачем, що відбувалася конструктивно й позитивно. Це допомагає студентам удосконалювати аналітичні, комунікативні й міжособистісні уміння й навички.

Окрім того, кейс-завдання оцінюється за такими критеріями:

- відсоток виконаної роботи студентом (якість і достовірність інформації) і внесок у роботу міні-групи;
- тип і складність проблематики, що ним висвітлюється;
- шляхи вирішення проблеми, що пропонує студент;
- як і де знаходилася інформація (наскільки повно вона висвітлена і чи достовірні джерела інформації використані дослідником);
- як проводилося дослідження (логічність і структурність виконаного завдання);
- презентація матеріалу (наскільки цікаво, доступно і повно висвітлено матеріал);
- письмовий кейс-аналіз і висновки (ґрунтовність, об'єктивність, результативність);
- комунікативні навички презентації матеріалу, повнота відповідей на запитання;

– володіння інформацією, якість і аналіз позицій [4].

Отже, побудова системи кейс-навчання англійської мови з урахуванням необхідності формування критичного мислення студентів-філологів за викладеною вище системою і наведеними прикладами має значні переваги для розвитку особистості, а саме навчання загальним прийомам розумової діяльності: пошук закономірностей за аналогіями, пошук ієрархічної залежності між об'єктами й поняттями, порівняння, знаходження загального й виокремлення часткового, досягнення компромісу, побудова логічних висновків, отримання результату.

Таким чином, ефективність запропонованої методики вивчення англійської мови шляхом кейсів для формування критичного мислення студентів-філологів підтверджена якісними позитивними змінами, що відбулися в процесі навчання за цією методикою. Тому, процес формування критичного мислення студентів у процесі вивчення англійської мови є важливим фактором соціалізації особистості. Комунікативна й когнітивна спрямованість навчального процесу і робота кейс-завдань із практичного курсу англійської мови є факторами ефективного засвоєння іншомовної соціокультурної інформації і розвитку умінь взаємодій. Таке засвоєння базується на сформованих навичках критичного осмислення дійсності й усвідомленні особою свого місця у світі суспільних відносин.

Список літератури:

1. Береза В. А. Система творчих завдань з англійської мови як засіб формування критичного мислення майбутніх філологів [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / В. А. Береза / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2009. – 19 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Іванова О. В., Журба О. Р. Ефективні методи вивчення іноземних мов / О. В. Іванова, О. Р. Журба // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Філологічні науки» / Редкол.: Д. О. Мельничук (відп. ред.) та ін. – К.: ВЦ НУБіП України, 2013. – Вип. 186. – Ч. 2. – С. 193-198.
4. Куимова М. В. The use of case study method in teaching English as a foreign language in technical university / М. В. Куимова // Молодой ученый. – 2010. – № 1-2. Т. 2. – С. 82-86.
5. Ліпман М. Критичне мислення: чим воно може бути? / М. Ліпман // Управління школою. – 2005. – № 25. – С. 18-25.
6. Олешко Т. О. Особливості організації навчального процесу англійською мовою / Т. О. Олешко, В. І. Трофіменко // Вища школа України: поступ у майбутнє: [Зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конфер.]. – Черкаси: Вид. відділ ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – С. 103-104.
7. Роджерс К. Свобода учитися / К. Роджерс, Д. Фрейберг. – М.: Смысл, 2002. – 527 с.
8. Халперн Д. Психология критического мышления / Д. Халперн. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 512 с.

Іванова О.В.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

CASE STUDY НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ

Аннотация

Исследован вопрос формирования критического мышления, которое должно обеспечить высокий уровень эффективного усвоения информации студентами-филологами, развитие их соответствующих навыков и умений. Предложено методику развития критического мышления студентов филологических специальностей путем применения методики кейс-обучения английскому языку. Описано методологию использования кейс-обучения: суть, практическая ценность, цели. Приведены примеры практического применения этой методики на занятиях по английскому языку. Проверено эффективность этой методики и доказано её результативность.

Ключевые слова: критическое мышление, студент-филолог, кейс-обучение, занятие, английский язык.

Ivanova O.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

CASE STUDY IN THE CLASSES OF ENGLISH AS A WAY OF CRITICAL THINKING FORMATION OF FUTURE PHILOLOGISTS

Summary

Question of critical thinking formation which should provide high level of effective acquirement of the information by the students-philologists, and the development of their corresponding skills is investigated. The methodology of critical thinking development of the students of philological specialties by implementing the case-study of English is proposed. The concept of the use of case-study of English (essence, practical value, purposes) is described. The examples of practical implication of this methodology in the classes of English are given. The effectiveness of the methodology is examined and the outcomes are proved.

Keywords: critical thinking, student-philologist, case-study, class, English.